

BAY' AL-'NAH: HUKUM DAN PELAKSANAANNYA
DALAM PERBANKAN ISLAM DI MALAYSIA

MOHAMAD RIZAL BIN MOHAMED NOR

JABATAN SYARIAH DAN EKONOMI
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2009

BAY' AL-NAH: HUKUM DAN PELAKSANAANNYA
DALAM PERBANKAN ISLAM DI MALAYSIA

MOHAMAD RIZAL BIN MOHAMED NOR

DISERTASI INI DIKEMUKAKAN UNTUK
MEMENUHI KEPERLUAN BAGI IJAZAH
SARJANA SYARIAH
(SECARA DISERTASI)

JABATAN SYARIAH DAN EKONOMI
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2009

Abstrak

Sistem kewangan dan perbankan Islam di Malaysia telah dan sedang melalui perkembangan yang pesat. Namun, dalam keghairahan perbankan Islam di Malaysia menawarkan produk-produk yang setanding dengan bank-bank konvensional, terdapat akad yang kontroversi telah diterima pakai hingga mengundang kritikan daripada sarjana-sarjana tempatan dan antarabangsa tentang perjalanan perbankan Islam khususnya di Malaysia. Antara akad yang dimaksudkan ialah *bay' al-'inah* yang dipertikaikan dari sudut keharusannya. Walaupun penerimaan akad *bay' al-'inah* ini adalah berdasarkan hukumnya dalam mazhab Shafi'i, pandangan dari mazhab-mazhab fiqh yang lain perlu diambil kira. Kajian ini akan membincangkan kedudukan akad *bay' al-'inah* menurut perspektif syarak dengan membentangkan pandangan-pandangan pelbagai mazhab dan ulama semasa mengenainya. Kajian ini juga akan membincangkan tentang *Mah fihiyyah* dan hubungkaitnya dengan *bay' al-'inah*. Sebahagian produk kewangan yang berasaskan akad ini yang ditawarkan oleh beberapa institusi perbankan Islam di Malaysia akan turut dianalisis dalam kajian ini. Secara keseluruhannya, kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dan sedikit penggunaan data kuantitatif yang dianalisis secara deskriptif. Berdasarkan kajian yang dijalankan, didapati penerimaan akad *bay' al-'inah* berasaskan mazhab Shafi'i yang diterima pakai di Malaysia boleh dipertikaikan kerana ia tidak menepati kedudukannya yang sebenar dalam mazhab Shafi'i itu sendiri. Dari sudut perbandingan dalil dan hujah pula, golongan yang menolaknya adalah lebih kuat atau *rajih*. Oleh itu, pemakaian akad ini perlu dikaji semula dan alternatifnya juga perlu difikirkan dalam usaha memastikan perjalanan perbankan Islam di negara kita benar-benar menepati syarak.

Abstract

Islamic banking and financial system has showed significant progress in Malaysia. However, Islamic banks in Malaysia implemented some controversial concepts in order to offer products which are competitive with conventional banks. Thus, there are some critics from local and international scholars due to the operation of Islamic banking in the country. One of the controversial concept is *bay' al-'inah*. Although such contract is valid according to Shafi'i school, other schools' point of view concerning this contract should be studied. This study investigates *bay' al-'inah* status according to various traditional schools perspective and those of recent scholars. This study also discusses about legal device (*hlah*) and its relation with *bay' al-'inah*. The study analyses some products based on *bay' al-'inah* in Malaysia. Generally, qualitative method is used in this study with minor descriptive analysis on quantitative data. This study points out that the implementation of *bay' al-'inah* concept for some offered products, according to Shafi'i school is debatable because it does not really fit its status in Shafi'i school itself. The comparison of arguments shows that the arguments of those who do not permit such contract are more acceptable (*rajiḥ*). Thus, the implementation of *bay' al-'inah* should be re-examined in order to ensure the Islamic banks operation in Malaysia are totally syariah compliant.

PENGHARGAAN

...

Segala puji bagi Allah s.w.t., Tuhan alam semesta, yang dengan izin-Nya penulis mampu menyiapkan kajian ini. Salawat dan salam buat Junjungan Besar Muhammad s.a.w. yang diutuskan sebagai pembawa rahmat ke seluruh alam.

Penulis ingin mengambil kesempatan ini untuk merakamkan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih kepada *al-Fadl* Ustaz Azizi bin Che Seman selaku penyelia bagi kajian ini. Penulis mendoakan semoga segala bimbingan dan panduan yang beliau berikan dalam menyempurnakan penulisan ini mendapat ganjaran yang besar di sisi Allah s.w.t..

Sekalung penghargaan juga ingin ditunjukkan kepada Dr. Mohd Daud bin Bakar, Encik Mohd Azrul bin Abdul Latif, Encik Aznam@Meor Aznam Ayyub dan Puan Zaliha binti Yeop yang sudi meluangkan masa untuk ditemubual dan berkongsi maklumat-maklumat yang diperlukan untuk kajian ini. Semoga jasa baik kalian semua akan dikira sebagai amal saleh di sisi Allah s.w.t..

Khusus buat ayahanda, Tuan Haji Mohamed Nor bin Harun dan bonda tercinta, Puan Hajjah Fatimah binti Ahmad, penulis ingin mengabadikan doa pengharapan agar keduanya sentiasa dirahmati Allah s.w.t.. Terima kasih yang tidak terhingga di atas didikan doa dan kasih sayang yang telah dicurahkan kepada anakmu ini.

Untuk isteri yang tercinta, Noor Hasyimah binti Abdullah, bantuan, kesabaran dan galakan yang sentiasa diberikan kepada penulis untuk menyiapkan kajian ini tidak akan dilupakan. Begitu juga kepada kepada anak-anak yang dikasihi, Iman, Amin, Aiman, Amni dan Aman, hidup ini terasa begitu indah dengan kehadiran kamu semua di sisi.

Akhir kata, sekali lagi penulis ingin merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada semua yang terlibat sama ada secara langsung ataupun tidak langsung dalam menyempurnakan kajian ini. Semoga Allah s.w.t. membalas segala jasa baik kalian dan memberikan ganjaran yang setimpal di akhirat kelak. Amin.

MOHAMAD RIZAL BIN MOHAMED NOR

Jabatan Syariah dan Ekonomi,
Akademi Pengajian Islam,
Universiti Malaya.

KAEDAH TRANSLITERASI

1. Konsonan

Huruf Arab	Huruf Rumi	Contoh Asal	Contoh Transliterasi
	'		sa'ala
	b		badala
	t		tamr
	th		thawrah
	j		jamal
	h		hadith
	kh		khalid
	d		diwan
	dh		madhhab
	r	/	rahman
	z		zamzam
	s		sarab
	sh		shams
	s		sabr
	d		damir

t	tahir
z	zuhr
‘	‘abd
gh	ghayb
f	fiqh
q	qalb
k	ka’s
l	laban
m	mizmar
n	nawm
h	habata
w	wasala
y	yasar

2. Vokal Pendek

Huruf Arab	Huruf Rumi	Contoh Asal	Transliterasi
(fathah)	a		fa‘ala
(kasrah)	i		hasiba
(dammah)	u		kutiba

3. Vokal Panjang

Huruf Arab	Huruf Rumi	Contoh Asal	Transliterasi
ا	a	قَاتِب	Katib, qada
ي	i	كَارِم	Karim
و	u	حُرُوف	Huruf

4. Diftong

Huruf Arab	Huruf Rumi	Contoh Asal	Transliterasi
اَو	aw	قَوَل	qawl
اَي	ay	سَيْف	sayf
اِي	iy/i	رَجِيء	raj'iy@raj'i (di akhir)
اُو	uw/u	عَادُو	'aduww@'adu (di akhir)

Catatan:

Perkataan-perkataan Arab yang telah dimelayukan melalui Kamus Dewan tidak ditransliterasikan seperti syariah, syarak, hukum, mukallaf, imam, ijihad kecuali apabila perkataan-perkataan tersebut digunakan dalam frasa Arab seperti *ijtihād*, *al-hudūh*, *al-sharāh*, *shar'iyah* dan lain-lain.

SENARAI SINGKATAN

- Bil. : bilangan
- C. : cetakan
- Ed.* : *edited by* (disunting)
- et al.* : terdapat penulis-penulis atau editor-editor lain
- h. : halaman
- hh. : halaman-halaman
- Ibid.* : *Ibidem* (pada tempat yang sama)
- j. : jilid
- no. : nombor
- Op. cit.*: *Opera citato* (dalam karya tersebut)
- r.a. : **R**adiyallahu ‘Anhu/ha
- s.a.w. : **S**allallahu ‘Alaihi wa Sallam
- s.w.t. : **S**ubhanahu wa Ta‘**al**a
- T.P. : tanpa penerbit
- t.t. : tanpa tahun terbitan
- T.T.P. : tanpa tempat terbit

Abstrak	iii
Penghargaan	v
Kaedah Transliterasi	vii
Senarai Singkatan	x
Kandungan	xi

BAB PERTAMA: PENDAHULUAN

1.1	Pengenalan.....	1
1.2	Latar Belakang Masalah Kajian.....	2
1.3	Pernyataan Masalah Kajian.....	3
1.4	Objektif Kajian.....	4
1.5	Hipotesis.....	5
1.6	Kepentingan dan Rasional Kajian.....	6
1.7	Skop dan Bidang Kajian.....	6
1.8	Kajian Terdahulu.....	7
1.9	Metode Kajian.....	20
	1.9.1 Peringkat Pengumpulan Data.....	20
	1.9.2 Peringkat Analisis Data.....	21
1.10	Sistematika Penulisan.....	22

BAB KEDUA : KONSEP BAY' AL-'NAH

2.1	Pengenalan.....	25
2.2	Definisi <i>Bay' al-'Nah</i>	25
	2.2.1 Bahasa.....	25
	2.2.2 Istilah.....	26
	2.2.2.1 Perspektif Mazhab.....	26
	2.2.2.2 Ulama Semasa.....	29
	2.2.2.3 Perspektif Perbankan.....	31
	2.2.2.4 Kesimpulan Takrif.....	32
2.3	Hukum <i>Bay' al-'Nah</i> Menurut Perspektif Mazhab dan Ulama Semasa.....	33
	2.3.1 Mazhab Hanafi	33
	2.3.2 Mazhab Maliki dan Hanbali	34
	2.3.3 Mazhab Shafi'i	34
	2.3.4 Mazhab Zahiri	35
	2.3.5 Ulama Semasa.....	36
	2.3.6 Analisis Pandangan.....	36
2.4	Hujah dan Pendalilan.....	38
	2.4.1 Hujah Golongan yang Mengharuskan <i>Bay' al-'Nah</i>	38
	2.4.1.1 Hukum Asal Jual Beli.....	38
	2.4.1.2 Hadis Tamar <i>Janab</i>	39
	2.4.1.3 <i>Qiyas</i>	41
	2.4.1.4 Dalil Logika (<i>Ma'qul</i>).....	41

2.4.2	Dalil Golongan yang Menolak <i>Bay' al-'Aah</i>	42
2.4.2.1	Hadis-hadis Peringatan tentang <i>Bay' al-'Aah</i>	42
2.4.2.2	<i>Athar</i> Para Sahabat dan <i>Tabiin</i>	44
2.4.2.3	Ijmak.....	46
2.4.2.4	Kaedah <i>Sadd al-Dhar<i>'</i>i'</i>	47
2.4.2.5	Dalil Logika (<i>Ma'qul</i>).....	47
2.4.3	Ulasan dan Perbincangan kepada Hujah-hujah Kedua-dua Belah Pihak.....	49
2.4.3.1	Perbincangan Dalil-dalil Golongan yang Mengharuskan <i>Bay' al-'Aah</i>	49
2.4.3.2	Perbincangan Dalil-dalil Golongan yang Mengharamkan <i>Bay' al-'Aah</i>	52
2.4.4	Pentarjihan Pendapat.....	56
2.5	Kesimpulan.....	66

BAB KETIGA : *BAY' AL-'AAH* DAN HUBUNG KAITNYA DENGAN *HAAH FIQHIYYAH*

3.1	Pengenalan.....	68
3.2	Takrif <i>HAAH</i>	68
3.2.1	Bahasa.....	68
3.2.2	Istilah.....	69
3.3	Perkataan <i>HAAH</i> dalam al-Quran dan al-Sunnah.....	71
3.3.1	Perkataan <i>HAAH</i> dalam al-Quran.....	71
3.3.2	Perkataan <i>HAAH</i> dalam al-Sunnah.....	72
3.4	Sejarah Penggunaan <i>HAAH</i>	73
3.5	Pembahagian <i>HAAH</i>	74
3.5.1	Pembahagian <i>HAAH</i> Menurut Ibn Hajr.....	74
3.5.2	Pembahagian <i>HAAH</i> Menurut Ibn Taymiyyah.....	75
3.5.3	Pembahagian <i>HAAH</i> Menurut Ibn Qayyim.....	77
3.5.4	Pembahagian <i>HAAH</i> Menurut al-Shatibi.....	79
3.6	Hukum <i>HAAH</i>	80
3.6.1	Hujah Golongan yang Mengharuskan <i>HAAH</i>	80
3.6.1.1	Dalil-dalil al-Quran.....	81
3.6.1.2	Dalil-dalil al-Sunnah.....	84
3.6.2	Hujah Golongan yang Menolak Keharusan <i>HAAH</i>	88
3.6.2.1	Dalil-dalil al-Quran.....	88
3.6.2.2	Dalil-dalil al-Sunnah.....	94
3.6.3	Pentarjihan Pendapat.....	98
3.7	<i>HAAH Fiqhiyyah</i> dan Hubungkaitnya dengan <i>Bay' al-'Aah</i>	104
3.8	Kesimpulan.....	107

**BAB KEEMPAT : PRODUK-PRODUK BERASASKAN *BAY' AL-'NAH*
DALAM PERBANKAN ISLAM DI MALAYSIA**

4.1	Pengenalan.....	108
4.2	Produk Berasaskan <i>Bay' al-'Nah</i> di Bank Rakyat.....	108
4.2.1	Pengenalan Ringkas Bank Kerjasama Rakyat Malaysia.....	108
4.2.2	Pembiayaan Peribadi-i Aslah.....	110
4.2.2.1	Syarat-syarat dan Prosedur Permohonan.....	111
4.2.2.2	Tempoh dan Cara Pembayaran.....	113
4.3	Produk Berasaskan <i>Bay' al-'Nah</i> di Bank Islam Malaysia Berhad.....	114
4.3.1	Pengenalan Ringkas Bank Islam Malaysia Berhad.....	114
4.3.2	Kad Bank Islam.....	116
4.3.2.1	Kontrak-kontrak Syariah dalam Kad Bank Islam.....	116
4.3.2.2	Syarat-syarat dan Prosedur Permohonan.....	120
4.3.2.3	Prosedur Penggunaan dan Pembayaran.....	123
4.3.2.4	Keistimewaan dan Faedah Kad Bank Islam.....	124
4.4	Produk Berasaskan <i>Bay' al-'Nah</i> di Bank Muamalat Malaysia Berhad.....	125
4.4.1	Pengenalan Ringkas Bank Muamalat Malaysia Berhad.....	125
4.4.2	Muamalat Kemudahan Tunai-i (MCash).....	126
4.4.2.1	Prosedur dan Syarat-syarat Permohonan.....	126
4.4.2.2	Prosedur Pembayaran.....	128
4.5	Kesimpulan.....	129

**BAB KELIMA : ANALISIS PELAKSANAAN PRODUK-PRODUK
BERASASKAN *BAY' AL-'NAH* DALAM PERBANKAN ISLAM**

5.1	Pengenalan.....	130
5.2	Prestasi Produk-produk Berasaskan <i>Bay' al-'Nah</i>	130
5.2.1	Prestasi <i>Bay' al-'Nah</i> di Bank Kerjasama Rakyat Malaysia.....	131
5.2.2	Prestasi <i>Bay' al-'Nah</i> di Bank Islam Malaysia Berhad.....	133
5.2.3	Prestasi <i>Bay' al-'Nah</i> di Bank Muamalat Malaysia Berhad.....	135
5.2.4	Perbandingan Prestasi.....	136
5.3	Ulasan Pelaksanaan Produk Berasaskan <i>Bay' al-'Nah</i>	137
5.3.1	Ulasan Pelaksanaan Pembiayaan Peribadi-i Aslah di Bank Rakyat..	138
5.3.1.1	Ulasan Terhadap Cara Pelaksanaan Akad.....	138
5.3.1.2	Ulasan Terhadap Tujuan Pembiayaan.....	139
5.3.2	Ulasan Produk Kad Bank Islam di Bank Islam Malaysia Berhad.....	144
5.3.2.1	Ulasan Terhadap Cara Pelaksanaan Akad.....	144
5.3.2.2	Ulasan Terhadap Tujuan Produk.....	145

5.3.3	Ulasan Produk Pembiayaan M-Cash di Bank Muamalat Malaysia Berhad.....	149
5.3.3.1	Ulasan Terhadap Cara Pelaksanaan Akad.....	149
5.3.3.2	Ulasan Terhadap Tujuan Produk.....	149
5.4	Syarat-syarat Tambahan bagi <i>Bay' al-'A'nah</i>	151
5.5	Alternatif Kepada Akad <i>Bay' al-'A'nah</i> Bagi Produk-produk yang Dikaji.....	161
5.5.1	Alternatif Kepada Akad <i>Bay' al-'A'nah</i> Bagi Pembiayaan Peribadi di Bank Rakyat.....	162
5.5.2	Alternatif Kepada Produk Kad Bank Islam yang Berasaskan Akad <i>Bay' al-'A'nah</i> di Bank Islam Malaysia Berhad	166
5.5.3	Alternatif Kepada Akad <i>Bay' al-'A'nah</i> Bagi Produk M-Cash di Bank Muamalat Malaysia Berhad.....	169
5.6	Kesimpulan.....	171

BAB KEENAM : PENUTUP

6.1	Rumusan.....	172
6.2	Cadangan dan Saranan.....	176

	BIBLIOGRAFI.....	180
--	------------------	-----

LAMPIRAN: (Soalan-soalan temubual)

LAMPIRAN: BANK KERJASAMA RAKYAT MALAYSIA

LAMPIRAN: BANK ISLAM MALAYSIA BERHAD

LAMPIRAN: BANK MUAMALAT MALAYSIA BERHAD